

1. *Obligatorisk referendum.*

At *generelt* obligatorisk referendum — altså tvungen folkeafstemning om alle love — er en umulighed, allerede af tekniske grunde, turde være indlysende.

Men erfaringerne synes også at tale imod det *specielle* obligatoriske referendum, f. eks. for forfatningsændringer eller andre særlig kvalificerede love. Den vigtigste erfaring forekommer mig at være den, at kun virkelige vigtige og interessevækkende spørgsmål bør forelægges folket til afgørelse — ellers falder deltagerprocenten under tilladeligt minimum, og spørgsmålets afgørelse kommer til at bero på tilfældet. Manglende deltagelse kan skyldes

1) at spørgsmålet ikke er af sådan vigtighed, at vælgerne finder det umagen værd at ulejliges sig til urnerne,

2) at spørgsmålet, skønt af betydelig vigtighed, er ret uomtvistet, således at mange undlader at stemme, fordi de anser udfaldet for givet. Det var som bekendt kun under udfoldelse af en heftig agitation, at man her i landet i 1920 opnåede den fornødne deltagelse i folkeafstemning om grundlovsændring i anledning af de sønderjydske landsdeles indlemmelse (47,5 pct. for, 2, 1 pct. imod). Et par procent mindre og udfaldet havde været en skandale.

Det må nu antages, at det ikke er muligt på forhånd gennem abstrakte kriterier at udsondre de love og andre beslutninger, der opfylder kravene om vigtighed og interesse. Selv grundlovsbestemmelser vil ofte ikke opfylde disse krav, f. eks., når det drejer sig om tekniske eller klart påkrævede ændringer. Ganske vist kan man stimulere fremmødet ved — som i vor nuværende forfatning — at forlange en vis deltagelse på den ene eller den anden måde, for at beslutningen skal være gyldig, men man løber da på den anden side den risiko, at vedtagelsen strander, og nødes til en forceret agitation for at imødegå denne fare.

Kravet om en vis deltagelse kan nærmere formuleres på to måder:

Enten således, at der kræves, at et vist procenttal skal have stemt for forslaget, således som i Danmark 45 pct., i Estland og Letland 50 pct. Disse krav er i virkeligheden, under hensyn til den typiske ringe deltagelse ved obligatoriske afstemninger, udtryk for krav om kvalificeret majoritet og således af udtalt konservativ natur. De vil ofte kunne bevirke, at en påkrævet reform strander på grund af manglende interesse.

Eller således, at der kræves, at et vist procenttal skal have deltaget i afstemningen, således som f. eks. i Irland, hvor mindst halvdelen af vælgerne skal have deltaget. Enhver sådan regel er uheldig, allerede fordi den medfører, at enhver nej-stemme herefter til dels kommer til at virke mod sin hensigt: den bidrager nemlig til at opfylde en af betingelserne for beslutningens vedtagelse.

I lys af disse betragtninger bør det overvejes, om det ikke vil være rigtigt at *afskaffe det obligatoriske referendum efter grundlovens § 94*. I Letland havde man valgt den fremgangsmåde at begrænse det obligatoriske referendum til visse særlige vigtige grundlovsparagraffer. Det forekommer mig dog tvivlsomt, om det er muligt på denne måde at taksere de enkelte bestemmelser. I andre lande, som f. eks. Østrig, er obligatorisk referendum begrænset til totalrevision i modsætning til ændring af en eller flere enkelte paragraffer. Denne sondring er dog ganske udflydende. Det bedste vil formentlig være at indføre fakultativt referendum med lempelige fordringer til initiativet. Alene på denne måde kan man sikre sig, at folkeafstemningen altid og alene finder sted, når spørgsmålet på een gang besidder tilstrækkelig vigtighed og interesse hertil.